

Bajky a byliny, 8.B 6.1. Literatura

A) Bajky – práce s textem

Bylo jednou jedno čuně

Bylo jednou jedno čuně,
myslelo si, že je pes
-
každý večer vylo k luně,
vylo na ni S.O.S.,
že má nárok na psí boudu,
na psí řetěz, na psí kost -
jinak prý to předá soudu...
Zadrž, čuně, tak už dost!
Čuně bude vždycky čuně,
i když hafá jako pes,
i když večer vyje k luně -
stejně včera jako dnes!

(Jiří Žáček: Bajky a nebajky)

O kohoutu a perle

Kohout hraba se a hledaje sobě v hnoji potravu, našel perlu, kterážto na neslušném místě ležela. K níž řekl takto: "O předrahá věci, jakž tak hanebně v hnoji a v lajnách ležíš? Kdyby tebe některý lakomec našel, jak s převelikou radostí tebe by pochytil, a ku první okrase a vážnosti tvé tebe by přivedl. Ale já našel tě tak na mrzkém místě ležící, raději bych byl něco jiného našel, čímž bych se poživiti mohl, neb ani já tobě, ani ty mně se nehodíš."

Rozprávky vyznamenání
Tuto rozprávku Ezop těm rozpráví, kteříž, když jej čtou, nerozumějí moci a užitku perly této, a medu s kvítí jako včeličky sbíráti neumějí, neb těm takovým Ezop k čítání užitečný není.

(Ezopovy bajky)

O zajících a žabách

Každou příhodu máme trpělivě snášeti a času místo dáti. Protož člověk své zlé trpěti má a z nedostatkův jiných lidí trpělivosti učiti se má. Jakož tato báseň učí.

Když jednoho času zajíci velmi štváni a honěni byli, tak že, pochybující již o zdraví svém, zoufavše sobě, myslili se sami pomordovati, nežli by v takové starosti a v tom nebezpečení býti měli. A již tu radu o zmordování sebe zavřevše, jednomyslně v houfě běželi k rybníku, aby se ztopili, u kteréhož množství žab na břehu sedělo. Když pak zajíce běžící viděly, všeckny do vody vskákaly a tam se schovaly. Porozuměvše pak tomu zajícové, jeden z nich řekl: „Já vidím, že jiní ještě jsou, ježto se bojí a strachují snad více nežli my; protož mi se slušné zdá, abychom my v našem stavu stáli a trpěliví byli jako i jiní, a abychom jeho neb břemeno přirození trpělivě snášeli, kteréž nám to dalo, abychom s prací a s starostí živi byli. Nebť ten čas přijde, že naše práce a starost v pokoj se nám obrátí.“

(Ezopovy bajky)

O dvou krabech

Krabí samička kárala své mládě, že chodí pozpátku. „Milá maminko,“ dostalo se jí v odpověď, „ukaž mi, jak se tedy chodí, a já se budu řídit podle tebe.“

(Ezopovy bajky)

Mravenec

V mraveništi žil velký mravenec, silný, uzvedl zrno ječmene, nebál se ani pavouka. Všichni ho chválili a jemu stoupla sláva do hlavy. Rozhodl se, že předvede svou sílu ve městě. Když jel kolem sedlák s fúrou sena, vlezl mravenec do sena. Myslel, že až dojedou do města, bude se mu každý obdivovat. V seně ho však nikdo neviděl, ať se snažil předvádět sebevíc. Lidé si hleděli svého a nikdo o něj nestál. Postěžoval si psovi, že u nich v mraveništi by se na jeho sílu všichni rádi přišli podívat. Pes mu odpovídá: „Co doma k slávě stačí, svět ještě neomráčí.“

(I. A. Krylov)

Vrána a džbán

Byly horké letní dny. Všechny studánky a prameny v lese vyschly. Mnoho zvířat a ptáků bylo zemdleno žízní. Jen vrána se vydala z lesa blíž k lidem, jestli u nich nenajde kapku vody.

U nejbližšího stavení stál opuštěný džbán a vrána se dychtivě snesla k němu. Na dně džbánu se lesklo trochu vody. Vrána se zobákem pokoušela napít, ale džbán byl příliš vysoký a její zobák nedosáhl vody, hlavou se k ní dostat nemohla. Už si zoufala, když ji něco napadlo! Z posledních sil začala sbírat malé kaménky a házela je do džbánu. Pilně sbírala, až jimi skoro naplnila nádobu a voda vystoupila nahoru. Vrána se napila a její síly se postupně vracely.

Poučení: Není nad chytrost.

(Ezopovy bajky)

Tyčky v plotě

Hele, ty hloupé stromy: samé větve a žádný pořádek.

Hodiny

My nejdeme špatně, my jdeme napřed. My ukazujeme budoucnost.

Smetiště

Koukejte, jak rostu! To je životní [síla](#), co?

Vlk

Ten beránek měl špatné úmysly. Chtěl se přede mnou ukrýt.

Ideální byt

A krysy tu nemáte? Kdepak! Tady by přece žádná krysa nevydržela.

Vojenská poučka

Porazit nepřítel, to znamená přinutit ho, aby byl mrtev.

Věc cti

Byl poražen drtivou převahou; co platno, vlčák je těžší a silnější než takový chlupatý pinč; byla to jen hromada chlupů na [zemi](#), do níž vlčák zatínal své hrozné tesáky.

Z té rvoucí se hromady jej vytáhla paní za obojek; nechal se vléci, ale ohlížel se po svém nepříteli: Ty zbabělce, ty sketo! Jen kdyby mne nedrželi! Teď leží na koberci a líže si krvavé [rány](#); a když na něj jeho paní pohlédne, zatřepe vítězně kouskem ocásku: "Ale ten dostal, co?"

(Karel Čapek: Bajky a podpovídky)

Je třeba vybrat si z nabízených úkolů aspoň tři.

1. Přepiš bajku J. Žáčka, která je ve verších, do prózy.
2. Bajku O kohoutovi a perle přepiš slova zastaralá do moderní, současné spisovné češtiny.
3. Napodob Čapkovy bajky a vymysli svoji jednoduchou bajku, na pomezí vtipu.
4. Napiš poučení k bajce O dvou krabech.
5. Co je alegorie, jaký jiný synonymický výraz se v souvislosti s bajkou v literární teorii používá.
6. Napiš krátký životopis některého z bajkařů.

B) Byliny

Seznámení s východoslovanskou literaturou

Byliny jsou pověsti z oblasti východních Slovanů (Rusové, Ukrajinci, Bělorusové). Hlavní postavou je bohatýr (což je rytíř, šlechtic), který má dobré vlastnosti - chrání svoji zemi, je silný a chytrý, bojuje proti nepřátelům.

Ruská média totiž ve čtvrtek přinesla zprávu, že zaměstnanci ukrajinského ministerstva obrany změnili na Wikipedii bohatýrovo místo narození na vesnici Morovsk (dříve Muromsk) u města Černihiv severně od Kyjeva. Sám Muromec se však v ruských bylinách představuje jako rodák ze vsi Karačarovo u ruské Muromy, města ležícího asi 300 kilometrů východně od Moskvy.

Změna na ukrajinské Wikipedii mezitím zmizela, o nárocích Kyjeva na slavného bohatýra však píše i anglická verze hesla. Podle ní se opírá mimo jiné i o fakt, že Ilja Muromec většinu svých hrdinských činů vykonal v okolí Kyjeva a je pohřben v Kyjevskopečerské lávře.

Ruská média spekulují, že změny na Wikipedii souvisí s blížící se premiérou ukrajinského fantasy filmu Strážní hlídka, v němž školák Viťka projde časovým portálem do minulosti a setkává se s hrdiny bylin.

Dobrodružství Ilji Muromce je převážně fikce, bájný hrdina však zřejmě má reálný předobraz v Iljovi Pečerském, který se narodil někdy mezi lety 1150 a 1165 a zemřel při dobytí Kyjeva knížetem Rurikem Rostislavičem v roce 1204. Pravoslavná církev tohoto siláka přezdívaného Čobotok v polovině 17. století uvedla mezi svaté.